

Referințe bibliografice

1. Barbăneagră Alexei, Alecu Gheorghe, Berliba Viorel ș.a. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Centrul de Drept al Avocaților. Chișinău, 2009.
2. Brînză Sergiu, Stati Vitalie. Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul II. Chișinău, 2016.
3. Constituția Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.
4. Cușnir V., Berliba V. Aspecte juridico-penale ale evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. Studiu monografic. Chișinău, 2002.
5. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A (III) din 10.12.1948. În: Tratatate internaționale. Vol. I. Chișinău, 2001.
6. Ilie Ioana. Formele de evaziune fiscală și analiza cadrului legislativ ce reglementează evaziunea fiscală ca infracțiune. Legea și viața. Nr. 4 (aprilie) 2007.
7. Pătroi Dragoș. Evaziunea fiscală în latura permisivă, aspectul contravențional și caracterul infracțional. Editura Economică. București, 2007.
8. Stati Vitalie. Răspunderea penală pentru evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (art. 244 CP RM). Revista Națională de Drept. August, nr. 8.
9. Stati Vitalie. Infracțiuni economice. Note de curs. CEP USM. Chișinău, 2014.
10. Voicu Costică, Boroș Alexandru. Dreptul penal al afacerilor. Ediția 3. Ed. C. H. BECK. București, 2006.
11. Vrenea Igor. Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. CE USM. Chișinău, 2003.
12. Александров И. В. Налоговые преступления. Криминалистические проблемы расследования. Юридический Центр Пресс. СПб, 2002.
13. Золотарева А. О. О применении в России опыта противодействия уходу от налогообложения. // корпоративный юрист. 2006, №5.
14. Ищенко Е. П., Топоркова А. А. Криминалистика. Учебник. Издание 2-е, дополненное и переработанное. Под редакцией Е. П. Ищенко. Изд. ИНФРА-М. М., 2010.
15. Петросян О. Ш., Трунцевский Ю. И., Барикаев Е. Н., Саркисян А. Ж. Экономические и финансовые преступления. Второе издание. Изд. Закон и Право. М., 2011.
16. Соловьев И. Н. Ответственность за перечисление налоговых платежей через «проблемные» банки. // Главбух. 2000, № 10.

REGLEMENTĂRI CONSTITUȚIONALE PRIVIND MINORITĂȚILE: STUDIU COMPARAT

Andrei IOVU,
doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

The study represents a comparative analysis of constitutions of the European states regarding minorities. In addition to the citizens' fundamental rights and freedoms, these states provide supplementary guarantees to citizens which are in minority to the main ethnic group, which is considered as titular nation of the social foundation. The constitutional practice when approaching this "positive discrimination" reflects it under different formulations in the constitutional texts. The analysis of constitutions show that no matter of the legal formulation and application of wording such as "national minority", "ethnic minority", "ethnic group" or without any specific formulation, main constitutional provisions relate to the application of principle of equality in rights and non-discrimination.

Keywords: national minority, ethnic minority, ethnic group, equality, non-discrimination, nationality, language, religion

REZUMAT

Articolul reprezintă un studiu comparat al prevederilor constituțiilor statelor europene cu referire la minorități. Aceste state reglementează, suplimentar la drepturile și libertățile fundamentale cetățenești, anumite garanții persoanelor care se află în minoritate față de națiunea majoritară, care este considerată ca națiune titulară a bazei sociale. Cu toate acestea, practica constituțională, abordând această „discriminare pozitivă”, o reflectă sub diferite formulări și conținut în textul constituțional. Analiza textelor constituționale arată că, indiferent de formulările juridice și utilizarea sintagmelor „minoritate națională”, „minoritate etnică”, „grup etnic” sau fără a utiliza aceste sintagme, principalele prevederi se rezumă la aplicarea în calitate de garant a principiilor egalității în drepturi și nondiscriminării.

Cuvinte-cheie: minoritate națională, minoritate etnică, grup etnic, egalitate, nondiscriminare, naționalitate, limbă, religie

Introducere. În doctrina constituțională, problema minorităților naționale, etnice, lingvistice, culturale și religioase este tratată în contextul propriului stat, cu unele referințe la dreptul comparat și la reglementările constituționale respective. În Republica Moldova, această temă este reflectată în lucrările constituționaliștilor T. Cîrnaț, I. Guceac, A. Arseni, V. Popa, iar în doctrina românească – de cercetătorii T. Drăganu, G. Vrabie, I. Muraru, E.S. Tănăsescu. Însă nu găsim o analiză integră a reglementărilor în țările europene care au semnat și/sau au ratificat Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. Din acest motiv, acest articol reflectă rezultatele studiului comparat al reglementărilor constituționale privind problema minorităților în toată complexitatea ei. În urma studiului s-a

reușit să se identifice și să se facă următoarele clasificări în funcție de utilizarea sau nu a sintagmei „minoritate națională”, și anume:

- state care utilizează în Constituție sintagma „minoritate națională”;
- state care utilizează în Constituție sintagma „minoritate etnică”;
- state ce operează în Constituție cu sintagma „comunități etnice”;
- state care nu utilizează în textul Constituției niciuna din sintagmele enumerate.

Este de remarcat faptul că factorul geografic ori zonal nu influențează asupra clasificărilor propuse. Însă, indiferent de sintagme, se conturează o tendință generală, și anume de aplicare a principiilor universalității: egalității și nondiscriminării pe orice motiv, inclusiv pe motiv de „minoriti-

tate”. Totodată, se constată o legătură între minoritățile naționale sau etnice și minoritățile lingvistice, culturale și uneori religioase, deoarece și în cadrul majorității întâlnim diferite confesiuni.

State care utilizează în Constituție sintagma „minoritate națională”

Constituția *Armeniei*, prin art. 20 alin. (1), stipulează că persoanele care aparțin minorităților naționale exercită drepturile și libertățile fundamentale ale omului în plină egalitate cu legea. Și mai mult, în alin. (2) se stabilește că persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul la libera exprimare, fără interziceri sau constrângeri la apartenența lor etnică, religioasă, culturală și lingvistică. Art. 41 vorbește de aplicarea mai largă și prevede că fiecare cetățean are dreptul de a-și păstra identitatea națională și etnică, iar persoanele ce aparțin minorităților naționale au dreptul la păstrarea și dezvoltarea propriilor tradiții, a religiei, limbii și culturii [35].

Constituția *Bosniei și Herțegovinei*, prin art. 5 și 6, stabilește că nicio persoană nu trebuie să fie privată de dreptul de a obține cetățenia Federației pe motiv de sex, rasă, culoare, limbă, religie, apartenență politică, origine socială sau națională, asocierea la vreo minoritate națională, proprietate, sau orice alt statut [4].

Constituția *Croației* pornește de la principiul egalității și în art. 15 prevede că membrii tuturor minorităților naționale trebuie să aibă drepturi egale în Republica Croația. Egalitatea și protecția drepturilor minorităților naționale sînt reglementate de legea organică și, pe lângă drepturile generale electorale, minoritățile naționale au dreptul de a alege reprezentării lor în Parlamentul Croației [5].

În preambulul Constituției *Munte-negrului* se stipulează că toți cetățenii, inclusiv persoanele aparținând minorităților naționale, sînt liberi și egali în fața legii. Aceste stipulări sînt dezvoltate în art. 79, în care se prevede că persoanelor aparținând minorităților naționale trebuie să li se asigure drepturi și liber-

tați, pe care le pot exercita individual sau colectiv [6].

În Constituția *României*, art. 6 stabilește că statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, iar măsurile de protecție luate de stat pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale trebuie să fie conforme cu principiile de egalitate și de nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români [7].

Suplimentar, prin art. 62 se prevede că organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale care nu întrunesc în alegeri numărul de voturi pentru a fi reprezentate în Parlament au dreptul la cîte un loc de deputat, în condițiile legii electorale. Prin art. 128 se recunoaște dreptul cetățenilor români aparținând minorităților naționale de a se exprima în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii organice [7].

Constituția *Serbiei* menționează, în art. 14, că Republica Serbia trebuie să protejeze drepturile minorităților naționale și că statul va garanta protecție specială minorităților naționale în scopul exercitării egalității depline în menținerea identității lor [8]. Art. 75 stipulează că persoanelor ce aparțin minorităților naționale li se va garanta drepturi colective sau individuale suplimentar drepturilor garantate tuturor cetățenilor. Textul constituțional prevede că persoanele care aparțin minorităților naționale urmează să ia parte la deciziile luate în anumite probleme referitoare la cultura, educația, informarea lor, precum și la limba pe care ei oficial o utilizează în conformitate cu legea. În cele din urmă, art. 79 adaugă că membrii minorităților naționale trebuie să aibă dreptul la exprimare, dezvoltare și promovare a specificului lor național, etnic, cultural și religios [8].

Constituția *Slovaciei* operează cu două sintagme – „minoritate națională” și „grup etnic”. Astfel, conform art. 34, cetățenii aparținând minorităților naționale sau grupurilor etnice în Republica

Slovacă le este garantată dezvoltarea lor deplină, dreptul lor particular de a-și promova cultura cu alți cetățeni aparținînd aceleiași minorități naționale, să recepționeze informația în limba lor maternă, să formeze asociații și să creze instituții educaționale și culturale. Suplimentar, minoritățile naționale sau grupurile etnice au dreptul de a participa la luarea deciziilor în problemele referitor la etnia lor [9].

Constituția *Estoniei* reflectă principiile prevădute în articolele 50 și 52. Potrivit acestor reglementări, minoritățile naționale au dreptul, în interesul culturii naționale, să stabilească agenții autonome sub condițiile prevăzute de Actul autonom cultural referitor la minoritățile naționale. În conformitate cu prevederile art. 52, se permite utilizarea limbilor străine, inclusiv a limbilor minorităților naționale, în agențiile de stat și în instanțele de judecată, în conformitate cu legea organică [10].

State care utilizează în Constituție sintagma „minoritate etnică”

Constituția *Poloniei*, prin art. 35, stabilește că republica trebuie să asigure cetățenilor polonezi care aparțin minorităților etnice libertatea de a menține și dezvolta limba lor, să-și păstreze obiceiurile și tradițiile și să-și dezvolte cultura. De asemenea, minoritățile etnice trebuie să aibă dreptul de a stabili instituții educaționale și culturale, instituții desemnate pentru protecția identității religioase, precum și să participe în rezolvarea problemelor legate de identitatea lor culturală [2].

Constituția *Spaniei*, prin art. 2, stipulează că este necesar de a promova măsuri pentru ca minoritățile etnice, lingvistice și religioase să își păstreze și să-și dezvolte viața socială și culturală [11].

În preambulul Constituției *Letoniei* se menționează că Letonia este un stat democratic, social responsabil și național bazat pe supremația legii și pe respectul față de libertatea și demnitatea oamenilor, un stat ce recunoaște și protejează drepturile fundamentale ale omului și respectă minoritățile etnice [12].

State care operează în Constituție cu sintagma „comunități etnice”

Constituția *Lituaniei* atribuie problemei minorităților trei articole. Astfel, potrivit art. 29, drepturile persoanelor nu trebuie să fie restricționate, nicio persoană nu trebuie privilegiată pe motiv de sex, rasă, naționalitate, limbă, origine, statut, credință, statut social, convingeri sau viziuni. În conformitate cu art. 37, cetățenii care aparțin comunităților etnice trebuie să aibă dreptul de a-și păstra limba, cultura și tradițiile. Iar art. 45 stabilește autonomia comunităților etnice, care pot independent să-și dirijeze activitățile lor etnice, culturale, educația, caritatea și asistența reciprocă, asigurată prin susținerea statului [13].

Constituția *Suediei*, aplicând principiul nediscriminării prin art. 2, stipulează că instituțiile publice trebuie să combată discriminarea persoanelor pe motive de sex, culoare, origine etnică sau națională, afiliere religioasă sau lingvistică, dizabilitate, orientare sexuală, vîrstă sau alte circumstanțe care afectează persoana privată. Oportunitățile trebuie promovate pentru minoritățile etnice, lingvistice și religioase, pentru a păstra și dezvolta viața socială și culturală a acestora [14].

State care nu utilizează în textul Constituției niciuna dintre sintagmele enumerate

În Constituția *Bulgariei*, în art. 6 alin. (2) se menționează că toți cetățenii sînt egali în fața legii, fără restricții de drepturi pe motive de rasă, origine socială sau națională, identitate etnică, sex, religie, educație, opinie, afiliere politică, statut personal sau social [15].

Constituția *Ciprului*, în art. 28 alin. (2), stipulează că orice persoană trebuie să beneficieze de toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituție, fără nicio discriminare directă sau indirectă împotriva oricărei persoane pe motivul comunității sale, rasei, religiei, limbii, sexului, convingerilor politice sau altele, descendenței sociale sau naționale, nașterii, culorii, averii, clasei sociale sau oricărui alt motiv, decît cel expres prevăzut în textul acestei Constituții [16].

Danemarca nu utilizează și nu prevede în Constituție careva prevederi specifice în acest sens [17].

Constituția *Elveției* de asemenea nu face referințe la minoritatea națională [18].

Constituția *Finlandei*, în art. 17, prevede că Sami (persoanele indigene) au dreptul de a-și păstra și dezvolta propria lor limbă și cultură, dar nu utilizează vreo noțiune de determinare a acestui grup [19].

Germania tratează problema minorităților în mod specific. Astfel, în art. 3 alin. 3 din Constituție se stipulează că nicio persoană nu trebuie favorizată sau defavorizată din cauza sexului, descendenței, rasei, limbii, apartenenței și țării natale, credinței sau opiniilor religioase ori politice [34].

Constituția *Greciei*, prin art. 5 alin. 2, stabilește că toate persoanele care locuiesc pe teritoriul Greciei trebuie să beneficieze pe deplin de drepturile și de protecția vieții, onoarei și libertății, indiferent de naționalitate, rasă sau limbă, religie ori opinii politice [20].

Constituția *Irlandei*, prin art. 44, stipulează că statul garantează că nimeni nu va fi pedepsit ori discriminat pe motiv de statut, profesie sau credință religioasă [21].

Constituția *Islandei* stipulează prin art. 65 că oricine trebuie să fie egal în fața legii și trebuie să beneficieze de drepturile omului, indiferent de sex, religie, opinie, origine națională, rasă, culoare, proprietate, naștere sau alte stataturi [22].

Constituția *Italiei*, prin art. 6, stabilește că Republica protejează minoritățile lingvistice prin intermediul măsurilor prevăzute de lege [23].

Constituția *Olandei* statuează prin art. 1 că toate persoanele din Olanda trebuie să fie tratate egal în circumstanțe egale, iar discriminarea pe motive de religie, credință, opinie politică, rasă, sex sau orice alt motiv nu este permisă [24].

Constituția *Federației Ruse*, prin art. 19 alin. 2, stabilește că statul rus garantează egalitatea drepturilor civile și umane. Orice forme de limitări ale drepturilor omului pe motive soci-

ale, rasiale, naționale, lingvistice sau religioase sînt interzise. Mai mult, art. 26 adaugă că fiecare are dreptul de a-și determina și declara naționalitatea și nimeni nu poate fi forțat în acest sens [25].

Constituția statului *San Marino* stipulează doar că toți sînt egali în fața legii, fără vreo distincție a statului personal, economic, social, politic sau religios [26].

În Constituția *Sloveniei*, art. 64 menționează că comunităților naționale autohtone italiene și ungare, precum și membrilor acestora li se garantează dreptul de a-și folosi liber simbolurile naționale pentru a-și păstra identitatea națională, dreptul de a desfășura activități economice, culturale, științifice, precum și activități din sfera publică [27].

În preambulul Constituției *Ungariei* se stipulează că naționalitățile care locuiesc pe teritoriul acestei țări fac parte din stat și că statul le va proteja și promova limba și cultura. Aceste deziderate sînt reflectate în art. 29, în conformitate cu care naționalitățile care locuiesc pe teritoriul Ungariei trebuie să aibă dreptul de a-și folosi propria limbă, de a-și promova culturile și de a fi educați în limba nativă [28].

În art. 8 al Constituției *Austriei* se menționează că limba germană este limba oficială a Republicii, fără a prejudicia drepturile minorităților lingvistice [29].

O abordare opusă întîlnim în Constituția *Azerbaidjanului*, care prin art. 44 stipulează că orice persoană are dreptul de a-și păstra identitatea națională/etică și că nimeni nu poate fi privat de dreptul de a-și schimba identitatea națională/etică [30].

Constituția *Georgiei*, prin art. 14, prevede că oricine este liber de la naștere și egal în fața legii în pofida rasei, culorii, limbii, sexului, religiei, opiniilor politice și altele, apartenenței sociale, etnice, naționale, originii proprietății și titlului, locului de reședință. Dezvoltarea principiului egalității în art. 38 stipulează că cetățenii Georgiei trebuie să fie egali în viața lor socială, economică, culturală și politică, indiferent de apar-

tenența lor națională, etnică, religioasă, lingvistică. În concordanță cu principiile și regulile recunoscute universal de dreptul internațional, cetățenii au dreptul la libera dezvoltare a culturii lor, fără vreo discriminare și interferență, precum și dreptul de a-și folosi limba maternă în privat, dar și în public [31].

Constituția **Portugaliei** a rezervat două articole privind garantarea dreptului la identitate personală. Astfel, conform art. 26 alin. 1, fiecare cetățean are dreptul la păstrarea identității personale, a bunului nume și a reputației, a protecției vieții sale private și vieții familiei sale și pentru protecția juridică împotriva oricărei forme de discriminare. Totodată, art. 35 alin. 3 stipulează că tehnologiile informaționale nu pot fi utilizate pentru a manipula cu informații referitoare la convingerile filosofice sau politice, afiliere, religie, viață privată sau origine etnică [32].

Constituția **Belgiei**, prin art. 11, stabilește că legile ordinare și legile federale garantează drepturile și libertățile ideologice și filosofice ale minorităților, fără vreo discriminare [33].

Constituția **Republicii Moldova** nu operează cu sintagma „minoritate națională”, ci garantează dreptul la identitate în baza principiului universalității și egalității. Astfel, potrivit art. 10 alin. 2, statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase. În contextul art. 15 se stipulează că cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturi prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea. Iar art. 16 (2) stabilește că toți cetățenii republicii sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială [1].

De asemenea, există un șir de state care nu includ referințe în Constituțiile lor privitor la minorități: **Liechtenstein**, **Malta** și **Norvegia**. Este de remarcat că țările enumerate garantează în Constituțiile lor dreptul la identitate națională, etnică, lingvistică, culturală și religioasă,

să, aplicînd principiul nediscriminării, universalității și egalității între cetățeni.

Concluzii. Toate statele prezentate în acest studiu au cetățeni care se încadrează în grupul persoanelor aparținînd minorităților naționale, etnice, lingvistice, culturale sau religioase. Această stare este reflectată și în textele constituțiilor, fiind utilizate sintagme „minoritate națională”, „minoritate (grup) etnic(ă)”, „comunitate etnică”, sau există un număr de state care nu utilizează niciuna dintre sintagmele enumerate.

În rezultatul cercetării, formulăm următoarele concluzii:

1. Persoanele aparținînd minorităților sînt cetățeni ai respectivelor state, statutul lor fiind clar definit în constituții.

2. Oportunitatea reglementărilor constituționale adiționale se reglementează în legile ordinare sau organice, în funcție de sistemul constituțional.

3. Sintagma utilizată pentru definirea acestor grupuri are o importanță redusă, în comparație cu importanța respectării principiilor universalității, egalității și nediscriminării cetățenilor pe orice motiv.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12 august 1994.
2. Constituția Republicii Polonia, în redacția din 2 aprilie 1997.
3. Constituția Republicii Armenia.
4. Constituția Federației Bosnia și Herțegovina.
5. Constituția Republicii Croația.
6. Constituția Muntenegru, în redacția din 22 octombrie 2007.
7. Constituția României.
8. Constituția Republicii Serbia.
9. Constituția Slovaciei.
10. Constituția Republicii Estonia, cu amendamentele din 6 mai 2015.
11. Constituția Spaniei.
12. Constituția Republicii Letonia, în redacția din 19 iunie 2014.
13. Constituția Republicii Lituania, în redacția din 25 octombrie 1992.
14. Constituția Suediei.
15. Constituția Republicii Bulgaria,

cu amendamentele din 6 februarie 2007.

16. Constituția Republicii Cipru.
17. Constituția Danemarcei, varianta din 19 august 2016.
18. Constituția Confederației Elvețiene, cu amendamentele din 18 mai 2014.
19. Constituția Finlandei, cu amendamentele din 11 decembrie 2011.
20. Constituția Greciei.
21. Constituția Irlandei.
22. Constituția Republicii Islanda.
23. Constituția Republicii Italia.
24. Constituția Regatului Olanda.
25. Constituția Federației Ruse.
26. Constituția Republicii San Marino.
27. Constituția Republicii Slovenia.
28. Constituția Ungariei.
29. Constituția Austriei.
30. Constituția Republicii Azerbaidjan.
31. Constituția Georgiei, cu amendamentele din 27 decembrie 2006.
32. Constituția Republicii Portugalia.
33. Constituția Belgiei, în redacția din 6 ianuarie 2014.
34. Constituția Republicii Federative Germania.
35. Constituția Republicii Armenia.